

Tussenbalans mestafzetovereenkomsten

Stand van zaken medio 2002

Peter Besseling
Mark de Bode
Pim Bruins
Johan Tuinte

landbouw, natuurbeheer
en visserij

© 2002 Expertisecentrum LNV, Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij

Rapport EC-LNV nr. 2002/159
Ede/Wageningen

Teksten mogen alleen worden overgenomen met bronvermelding.

Deze uitgave kan schriftelijk of per e-mail worden besteld bij het Expertisecentrum LNV onder vermelding van code 2002/159 en het aantal exemplaren.

Oplage 100 exemplaren

Samenstelling Peter Besseling, Mark de Bode, Pim Bruins, Johan Tuinte

Druk Ministerie van LNV, directie IFA/Bedrijfsuitgeverij

Productie Expertisecentrum LNV
Bedrijfsvoering/Vormgeving en Presentatie
Bezoekadres : Galvanistraat 7
Postadres : Postbus 482, 6710 BL Ede
Telefoon : 0318 671400
Fax : 0318 624737
E-mail : Balie@eclnv.agro.nl

Voorwoord

Vanaf 1 januari 2002 zijn veehouders veelal verplicht om een zogenaamde mestafzetovereenkomst af te sluiten met een mestafnemer. Dit nieuwe instrument in de meststoffenwet heeft als doel om een evenwicht te bewerkstelligen tussen mestproductie en –verbruik. Omdat het stelsel van mestafzetovereenkomsten op dit moment een half jaar van kracht is, is er bij het agrarisch bedrijfsleven én bij het Ministerie van LNV de behoefte om de tussenbalans op te maken. Directie Landbouw van het Ministerie van LNV heeft aan het Expertisecentrum LNV gevraagd dit onderzoek uit te voeren. Een brede klankbordgroep van bedrijfsleven en Ministerie heeft het onderzoek begeleid. Daarvoor wil ik ze bij deze nog hartelijk bedanken. Verder wil ik namens de projectgroep Harm Voerman van Bureau Heffingen bedanken die de benodigde gegevens heeft aangeleverd.

Drs. R.P. van Brouwershaven
Directeur Expertisecentrum LNV

Inhoudsopgave

Samenvatting en conclusies	7
1 Inleiding	9
2 Sturing en werking van het MAO-stelsel	11
2.1 Analyse van de aanvragen in 2002	11
2.2 Grondgebruiksverklaringen (ggv's) met particulieren	13
2.3 Grondgebruiksverklaringen en MAO met natuurorganisaties	13
3 Verwachte ontwikkelingen van het MAO-stelsel in 2003	15
3.1 Inleiding	15
3.2 Verwachte af te sluiten MAO in 2003 bij verschillende scenario's (gevoeligheidsanalyse)	15
3.3 Vergelijking met afgesloten MAO's voor 2002	17
3.4 Sturingskracht van MAO-stelsel in 2003	17
4 Communicatie met, en beleving door, de doelgroep	22
5 Knelpunten in de procedure en regelgeving	24
5.1 Knelpunten voor veehouders en akkerbouwers	24
5.2 Voor erkende tussenpersoon, mestverwerker of exporteur (TME)	24
Bijlage Informatie en literatuur	28

Samenvatting en conclusies

Het stelsel van mestafzetovereenkomsten is sinds 1 januari 2002 van kracht. In het stelsel van mestafzetovereenkomsten wordt de omvang van de mestproductie direct afhankelijk gemaakt van de aanwendings- en afzetmogelijkheden die er voor de mest zijn. Veehouders moeten dus eerst nagaan in hoeverre ze zelf voldoende afzetmogelijkheden voor de mest hebben. Als dat niet het geval is moeten ze afzetruimte elders realiseren. Dat kan door een mestafzetovereenkomst te sluiten met een andere boer (met een akkerbouwbedrijf of een extensief veehouderijbedrijf), een erkende mestverwerker of een erkend tussenpersoon.

In deze tussenbalans mestafzetovereenkomsten (MAO) is een inventarisatie gemaakt van de knelpunten in het MAO stelsel die eventueel aangepast moeten worden in 2003.

Het gaat om een tweetal hoofdvragen die aan de orde zijn:

- Zijn er bij de introductie van het stelsel knelpunten in de communicatie en administratieve procedures naar voren gekomen die voor volgend seizoen verbeterd moeten worden?
- Moeten er aan de systematiek elementen veranderd worden waardoor de sturingskracht van het systeem wordt verbeterd?

Met sturingskracht wordt bedoeld dat het stelsel ook zodanig werkt dat het doel van het stelsel wordt gerealiseerd: een evenwicht op de mestmarkt waardoor per 1 januari 2005 de dierrechten kunnen worden vervangen door het MAO stelsel.

Sturing en werking van het MAO stelsel in 2002

Er is 13 miljoen kg N meer gecontracteerd door mestafnemers dan door mestleveranciers. De oorzaak hiervan zit bij de zogenaamde tussenpersonen die voor 10 miljoen kg N meer bij afnemers hebben gecontracteerd. De verwachting van het bedrijfsleven was dat er maar juist voldoende plaatsingsruimte zou zijn voor 2002. Uiteindelijk bleek er meer dan voldoende plaatsingsruimte te zijn. Overigens is het lastig om uitspraken te doen over de oorzaken omdat er vorig jaar geen onderzoek is gedaan naar de te verwachten benodigde plaatsingsruimte. Het lijkt erop dat er meerdere factoren in het spel zijn bij het verschil tussen de afgesloten MAO door mestleveranciers en de verwachte af te sluiten MAO. Er zijn hiervoor een aantal, vaak lastig te kwantificeren oorzaken:

- Het aantal MAO's afgesloten begin 2002 is nog niet dekkend voor de jaarbehoefte.
- Het aantal bedrijven is door de opkoopregelingen in 2002 meer afgenomen dan was verwacht
- Tussenpersonen hebben uit strategische overwegingen snel te veel afzetruimte gecontracteerd.
- De export van mest lijkt in 2002 toe te nemen ten opzichte van vorige jaren.
- Er wordt in toenemende mate grondgebruiksverklaringen afgesloten met natuurorganisaties en particulieren.

Sturing en werking van het MAO stelsel in 2003

De benodigde mestplaatsingsruimte zal in 2003 toenemen door verlaagde aanwendingsnormen voor grasland en maïsland en verhoogde excretienormen voor dieren. De mate waarin is afhankelijk van de ontwikkeling in het aantal dieren. Uitgaande van de verwachte neergaande trend in het aantal dieren uit de berekening van het landelijk mestoverschot door de Permanente commissie van deskundigen

voor de mest- en ammoniakproblematiek is berekend dat er voor 121 miljoen kg N MAO's moeten worden afgesloten. Dat is een stijging van ruim 25% ten opzichte van 2002. Deze stijging komt met name door de stijging in de melkveehouderij. Door de daling in dieraantallen kan de stijging in de intensieve veehouderij lager uitvallen.

De commissie heeft bij haar berekeningen voor het mestoverschot een bandbreedte in het aantal dieren gehanteerd. Uitgaande van deze bandbreedte komt de benodigde af te sluiten MAO uit op 121 miljoen kg met een bandbreedte tussen de 106 en 131 miljoen kg. Als dan tevens correctie op de excretienormen van 85% wordt gehanteerd komt de benodigde MAO op 104 miljoen kg uit. Dat is slechts 7% meer dan in 2002.

Op een drietal punten blijkt dat het MAO stelsel in 2003 nog niet optimaal zal werken: de omvang van de loze contracten problematiek in de melkveehouderij, de ondercontractering in de intensieve veehouderij en de nog niet optimale aansluiting van de werkelijke mestaanvoer met de papieren mestafzetovereenkomsten.

Communicatie met en beleving door de doelgroep

Uit de verschillende gehouden enquêtes komt naar voren dat de doelgroep goed op de hoogte is van de MAO-regelgeving.

De agrarische ondernemers vinden de invoering van het MAO-stelsel naast MINAS over het algemeen zeer onredelijk. Toch is het oordeel over MAO minder negatief dan over MINAS.

De sector tussenpersonen, mestverwerkers en exporteurs vindt dat er onvoldoende eenduidige informatie voor deze doelgroep beschikbaar was. De communicatie met de sector is nu naar tevredenheid geregeld.

Knelpunten in de procedure en regelgeving

Een van de belangrijkste knelpunten voor de primaire landbouw is de problematiek van de 'loze contracten'. Dit probleem is in een eerder uitgevoerd onderzoek van het EC-LNV geanalyseerd. Het percentage loze contracten zal in 2003 toenemen, door de verlaging van de aanvoernorm en de aanpassing van de excretienorm. Gemiddeld 74 % van de gecontracteerde mestplaatsingsruimte wordt in 2003 in de melkveehouderij niet benut voor werkelijke mestafvoer. Ongeveer 67 % van alle melkveehouderijbedrijven in 2003 zal te maken hebben met (gedeeltelijk) loze contracten.

Daarnaast is er sprake van een interactie tussen de mestmarkt van het MAO-stelsel en de werkelijke mestmarkt.

1 Inleiding

De introductie van het stelsel van Mestafzetovereenkomsten per 1 januari 2002 heeft tot doel om de overschotten aan mest op bedrijfsniveau duurzaam te verbinden met afzet op akkerbouwbedrijven, extensieve veehouderij of buiten de landbouw. Per 1 januari 2005 moet het stelsel zodanig robuust zijn dat het huidige stelsel van dierrechten en mestproductierechten kan vervangen. Vanwege het uitermate grote belang van het welslagen van het systeem is door Directie Landbouw gevraagd een inventarisatie en analyse te maken van de stand van zaken op dit moment.

Het gaat om een tweetal hoofdvragen die aan de orde zijn:

- Zijn er bij de introductie van het stelsel knelpunten in de communicatie en administratieve procedures naar voren gekomen die voor volgend seizoen verbeterd moeten worden?
- Moeten er aan de systematiek elementen veranderd worden waardoor de sturingskracht van het systeem wordt verbeterd?

Met sturingskracht wordt bedoeld dat het stelsel ook zodanig werkt dat het doel van het stelsel wordt gerealiseerd: een evenwicht op de mestmarkt waardoor per 1 januari 2005 de dierrechten kunnen worden vervangen door het MAO-stelsel.

2 Sturing en werking van het MAO-stelsel

2.1 Analyse van de aanvragen in 2002

In deze paragraaf worden de afgesloten mestafzetovereenkomsten van 2002 nader geanalyseerd.

Tabel 2.1 Mestafzetovereenkomsten afgesloten door mestleveranciers

Bedrijfstype 3)	Totaal		Met landbouw- bedrijven		Met tussenpersonen		Met exporteurs/ mestverwerkers	
	Aantal	Stikstof 1000 kg	Aantal	Stikstof 1000 kg	Aantal	Stikstof 1000 kg	Aantal	Stikstof 1000 kg
Landbouwbedrijf w.v.	25 173	84 398	13 019	24 003	10 846	50 910	1 308	9 485
Akkerbouw	165	550	73	100	80	349	12	100
Extensief gemengd	171	282	130	171	36	78	5	33
Extensief melkvee	723	958	335	402	385	553	3	3
Intensief melkvee	3 711	5 247	2 468	3 124	1 225	2 075	18	48
Intensief vee	6 390	13 706	3 064	4 560	2 780	7 664	546	1 482
Legkippen	1 076	11 466	211	611	643	7 884	222	2 971
Slachtpluimvee	1 309	12 398	276	1 252	664	6 968	369	4 178
Varkens	11 087	37 698	6 181	13 078	4 805	24 145	101	475
Overig niet in te delen ¹⁾	541	2 094	281	704	228	1195	32	194
Onbekend ²⁾	1 882	7 975						
Totaal	27 055	92 373	13 019	24 003	10 846	50 910	1 308	9 485

¹⁾ Mestnummers waarvan onvoldoende MINAS-gegevens beschikbaar zijn voor de bedrijfstypering.

²⁾ Mestnummers waarvan geen MINAS-gegevens beschikbaar zijn; o.a. omdat deze bedrijven (bijvoorbeeld akkerbouwbedrijven) vrijgesteld zijn van het doen van aangifte.

Bron: CBS-bewerking van gegevens van Bureau Heffingen, dd. 18 januari 2002.

Tabel 2.2 Mestafzetovereenkomsten afgesloten door mestafnemers

	Totaal		Met landbouw- bedrijven		Met tussenpersonen	
	Aantal	Stikstof 1000 kg	Aantal	Stikstof 1000 kg	Aantal	Stikstof 1000 kg
Exporteurs/ mestverwerkers	1 422	17 603	1 375	10 051	47	7 552
Landbouwbedrijf w.v.	18 362	74 809	10 270	22 144	8 092	52 666
akkerbouw	11 206	54 591	5 349	12 849	5 857	41 742
extensief gemengd	1 890	5 784	1 327	2 676	563	3 109
extensief melkvee	2 114	6 539	1 197	2 447	917	4 092
intensief melkvee	535	1 326	385	697	150	629
intensief vee	460	1 313	347	711	113	602
Legkippen	89	217	66	121	23	95
Slachtpluimvee	99	239	67	115	32	124
Varkens	663	1 213	586	948	77	265
Overig niet in te delen ¹⁾	1 306	3 587	946	1 580	360	2 006
Onbekend ²⁾	4 899	12 419				
Totaal	24 683	104 831	11 645	32 195	8 139	60 217

- 1) Mestnummers waarvan onvoldoende MINAS-gegevens beschikbaar zijn voor de bedrijfstypering.
- 2) Mestnummers waarvan geen MINAS-gegevens beschikbaar zijn; o.a. omdat deze bedrijven (bijvoorbeeld akkerbouwbedrijven) vrijgesteld zijn van het doen van aangifte.

Bron: CBS-bewerking van gegevens van Bureau Heffingen, dd. 18 januari 2002.

De hoeveelheid stikstof die is gecontracteerd door mestafnemers (105 miljoen kg N) is ruim 10% hoger dan hetgeen is vastgelegd in de contracten van mestleveranciers (92 miljoen kg N). Het verschil wordt veroorzaakt doordat tussenpersonen meer MAO's hebben afgesloten met mestafnemers dan met mestleveranciers. Dit betekent dat de tussenpersonen voor ruim 10 miljoen kg N geen MAO met een mestleverancier hebben kunnen afsluiten.

De verwachting van het bedrijfsleven was dat de nationale plaatsingsruimte voor MAO eind 2001 maar juist voldoende zou zijn voor het aanbod van mest. De vraag die voorligt is waarom de verwachtingen van de benodigde plaatsingsruimte ruim 10 miljoen kg N hoger lag dan de uiteindelijke behoefte.

Er zijn verschillende veronderstellingen aangegeven waar kort op in zal worden gegaan.

- Door onzekerheid van de verwachte mestproductie hebben veehouders wellicht nog niet voor de volle 100% van hun forfaitaire mestproductie MAO's afgesloten. In principe hoeven mestleveranciers slechts 85% van hun jaarproductie per 1 januari vast te leggen. Hierdoor zou maximaal 12 miljoen kg N minder zijn vastgelegd. Per 1 oktober moet de volle 100% worden vastgelegd.
- Er zijn meer grondgebruiksverklaringen afgesloten met natuurorganisaties en particulieren, waardoor de mestplaatsingsruimte daar is benut (zie par. 2.2 en 2.3).
- Er is te laat ingespeeld door tussenpersonen op de gewijzigde forfaitaire normen van 90 naar 85% waardoor de benodigde mestplaatsingsruimte van veehouders is afgenomen. Op 11 september is de wijziging in de tweede kamer aangekondigd en op 2 oktober 2001 van kracht geworden. Dat geeft aan dat tussenpersonen hier voldoende rekening mee konden houden temeer dat de meeste MAO's van tussenpersonen met mestafnemers immers pas in de tweede helft van december werden ingeleverd.
- Uit strategische overwegingen zijn door tussenpersonen snel te veel hectares akkerbouwgrond gecontracteerd. Er blijken ook dat meer dan verwacht, veehouders een rechtstreeks MAO te hebben afgesloten met een mestafnemer.

De behoefte van veehouders van een MAO met een tussenpersoon was dus minder.

- Meer veehouders hebben hun bedrijf beëindigd dan aanvankelijk werd ingeschat door de tussenpersonen. De Regeling Beëindiging veehouderijtakken heeft tot meer bedrijfsbeëindigingen geleid. Door de tweede tranche van de RBV die in oktober 2001 is opengesteld, zullen ongeveer 2000 bedrijven beëindigd worden met een gezamenlijke fosfaatproductie van 7,4 miljoen kg.
- De export en verwerking van mest vertoont de laatste jaren een stijgende lijn. Deze lijn lijkt in 2002 ook te worden voortgezet, hoewel de inschatting over verwachtingen over export en verwerking wel van een forse bandbreedte wordt voorzien. In totaal is er voor 33 miljoen kg N aan erkenningen verleend aan exporteurs en verwerkers. Hiervan is bijna 18 miljoen kg N vastgelegd met mestleveranciers. De indruk is dat export en verwerking in 2002 zal zijn toegenomen zijn ten opzichte van voorgaande jaren. Het zou kunnen zijn dat er meer MAO's zijn afgesloten met exporteurs en verwerkers dan was voorzien.

2.2 Grondgebruiksverklaringen (ggv's) met particulieren

Als één van de mogelijke oorzaken van de uiteindelijke lagere hoeveelheid afgesloten MAO is gesuggereerd dat er een toename is van grondgebruiksverklaringen van grondeigenaren met een klein areaal grond die hun grond ter beschikking stellen aan veehouders. Uit tabel 2.3 wordt duidelijk dat er sterk stijgende trend is sinds 1998 voor het uitgeven van grondgebruiksverklaringen door particulieren aan anderen. De groep bestaat uit grondeigenaren zonder mestnummer en die aldus buiten de Minasregelgeving vallen, bijvoorbeeld voormalige veehouders die een klein deel van de grond aanhouden.

De gegevens voor 2002 zijn door de overgang naar DBR niet compleet. Uitgaande van de gegevens van 2001 en uitgaande dat er sprake is van grasland zou het in de orde van grootte van 1 miljoen kg N gaan die via dit spoor aan plaatsingsruimte wordt vastgelegd. Het gaat dan om ongeveer 1% van de totale vastgelegde hoeveelheid.

Tabel 2.3 Overzicht van de middels een grondgebruikers verklaring (ggv) uit gebruik gegeven hoeveelheid grond, uitgedrukt in ha*1000 en uitgesplitst naar soort uitgebruikgever (particulier of bedrijven met mestnummer)

Jaar	Bedrijven met mestnummer [*1000 ha]	Particulier [*1000 ha]	Totaal [*1000 ha]
1998	82	9	91
1999	95	12	107
2000	157	24	181
2001	219	31	253

N.B.

- De registratie van ggv's lag tot en met 2001 volledig bij BHf vanaf 2002 is de registratie bij DBR belegd.
- De genoemde waarden zijn de absolute waarden die middels een ggv uit gebruik zijn gegeven en zijn dus niet gecorrigeerd voor ggv's met een looptijd kortere dan een (kalender) jaar.

2.3 Grondgebruiksverklaringen en MAO met natuurorganisaties

In het MAO-stelsel is het mogelijk om een MAO af te sluiten met de beheerder/ eigenaar natuurterrein of grasland met beheersmaatregelen. In theorie kunnen de volgende situaties voorkomen:

- Een natuurbeheerder sluit voor zijn natuurterrein (bos, heide etc) een MAO af voor 80 kg N/ha. In de praktijk zal het op veel terreinen niet aan de orde zijn dat er mest wordt toegediend.
- Een natuurbeheerder sluit voor zijn grasland met beheersovereenkomsten een MAO af van 300 kg N per ha. Omdat het grasland betreft met speciale beheersmaatregelen mag of zal er geen 300 kg N werkelijk worden toegediend.
- Een natuurbeheerder sluit een grondgebruiksverklaring af met een veehouder. Onder voorwaarden mag de veehouder de grond gebruiken voor het uitscharen van vee of hooiwinning. De veehouder kan de grond meetellen voor zijn plaatsingsruimte voor 300 kg N/ ha.

Tabel 2.4 Arealen die via een grondgebruiksverklaring (ggv) door natuurorganisaties aan derden in gebruik zijn gegeven

	ggv 2000	ggv 2001
Areaal landbouw	4.100 ha	5.678 ha
Areaal natuur	4.102 ha	2.671 ha
Areaal totaal	8.202 ha	8.349 ha
Maximale plaatsingsruimte in kg N	1,6 mln kg *)	1,9 mln kg *)

*) schatting

Voor de gegevens van tabel 2.4 is voor ongeveer 20 grote natuurorganisaties gericht gekeken naar de mate waarin ze grondgebruiksverklaringen. Uit tabel 2.4 wordt duidelijk dat natuurorganisaties actief zijn met het afsluiten van ggv's en dat dit de afgelopen twee jaren is toegenomen. Een zeer ruwe omrekening van de afgesloten ggv's in 2001 komt uit op een plaatsingsruimte van 2 miljoen kg N. De omvang van de afgesloten MAO's in 2002 bedraagt 0,1 miljoen kg N.

Van enkele organisaties, waarvan al gegevens bekend waren, blijkt dat de afgesloten ggv in 2002 met 100% is toegenomen.

Een veehouder die een grondgebruiksverklaring afsluit met een natuurorganisatie kan deze meetellen in zijn MINAS aangifte en voor de berekening van de mestplaatsingscapaciteit binnen het MAO-stelsel. Er is echter niet aan te geven in welke mate de afgesloten ggv ook werkelijk benut worden om werkelijke mest op te gebruiken.

De potenties voor het afsluiten van ggv's of MAO's blijken veel groter te zijn. Het totale areaal natuurterrein dat is opgenomen in de registratie van Bureau Heffingen is groter dan de hoeveelheid waarvoor ggv's of MAO's zijn afgesloten. De organisaties of bedrijven uit deze inventarisatie hebben volgens opgaven 54.300 ha natuurterrein in bezit. In 2001 werd daarvan ruim 8.000 ha middels ggv's uit gebruik gegeven. Er is dus in potentie een grotere mestplaatsingsruimte in natuurgebieden.

3 Verwachte ontwikkelingen van het MAO-stelsel in 2003

3.1 Inleiding

Om de mestplaatsingsruimte voor 2003 te berekenen is gebruik gemaakt van het rapport "Actualisering landelijk mestoverschot 2003" van de Permanente commissie van Deskundigen Mest- en Ammoniakproblematiek (Staalduinen 2002). Om het effect van het aantal dieren en wijzigingen in de normen in te kunnen schatten zijn op basis van gegevens van Bureau Heffingen enkele berekeningen uitgevoerd.

In paragraaf 3.1 wordt de verwachte hoeveelheid af te sluiten mestafzetovereenkomsten in 2003 behandeld. Op basis van de onzekerheid in een aantal bepalende factoren wordt een bandbreedte aangegeven. In paragraaf 3.2 wordt een vergelijking gemaakt met de mestafzetovereenkomsten die voor het jaar 2002 zijn afgesloten. Paragraaf 3.3 gaat vervolgens in op de sturingskracht van het stelsel van mestafzetovereenkomsten

3.2 Verwachte af te sluiten MAO in 2003 bij verschillende scenario's (gevoeligheidsanalyse)

Voor de berekening van de hoeveelheid af te sluiten kg stikstof is zoveel mogelijk aangesloten bij het rapport "Actualisering landelijk mestoverschot 2003" van de Permanente Commissie van Deskundigen Mest- en Ammoniakproblematiek (Staalduinen, 2002).

In dit rapport is immers ook een schatting gemaakt van de hoeveelheid MAO's die in 2003 afgesloten moeten worden. Van deze schatting is een gevoeligheidsanalyse gemaakt op basis van de bandbreedte in de prognose van het aantal dieren en mogelijke aanpassing van de stikstofproductienorm voor graasdieren. De aanpassing van de stikstofproductienormen heeft ook consequenties voor de plaatsingsmogelijkheden op eigen grond. Dit is geschat aan de hand van de berekeningen uit het rapport "mestafzetcontracten in de melkveehouderij" van EC-LNV (nr. 2002/098).

Tabel 3.1 Verwachte af te sluiten MAO's voor 2003 voor verschillende scenario's: uitgaande van dieraantallen in 2000/2001, inschatting van de dieraantallen met bandbreedte en 85% excretienormen

Dier-categorie	Prognose af te sluiten MAO's door Commissie van deskundigen				MAO's op basis N-prod. 2000/2001 (miljoen kg N)
	Verwachting Commissie	Weinig dieren	Veel dieren	2002 N-normen	
Melkvee	30,0	22,9	37,1	15,7	35,8
Vleesvee	8,4	7,2	9,6	6,1	10,1
Varkens	48,6	44,9	50,0	48,6	62,3
Pluimvee + overig	33,9	31,2	34,7	33,9	34,0
Totaal	120,9	106,2	131,0	104,2	142,1

Uit tabel 3.1 blijkt dat er voor 2003 meer MAO's afgesloten zullen moeten worden dan voor 2002. Dit is ook logisch omdat de mestproductienormen voor 2002 op 85% en voor 2003 op 95% zijn vastgesteld. Daarnaast is de aanvoernorm voor grasland en maïsland in 2003 aangescherpt.

Op basis van de actualisering van de berekening van het nationaal mestoverschot verwacht de Permanente Commissie van deskundigen voor de mest- en ammoniakproblematiek dat er voor 120 miljoen kg N aan MAO's zullen moeten worden afgesloten.

De hoeveelheid stikstof die door veehouders gecontracteerd moet worden is sterk afhankelijk van het aantal dieren dat in 2003 zal worden gehouden. In de studie van het mestoverschot is een bandbreedte gegeven voor het verwachte aantal dieren in 2003. Op basis van de bandbreedte in het aantal dieren kan een bandbreedte in de hoeveelheid af te sluiten MAO's worden berekend van 106 miljoen kg N tot 131 miljoen kg N.

Het aantal dieren in 2001 was overigens volgens de landbouwtelling nog beduidend hoger dan de bovengrens in de bandbreedte van de studie van de permanente commissie van deskundigen. Voor melkvee was er ook nog geen dalende trend zichtbaar. Uitgaande van het gemiddelde aantal dieren over 2000 en 2001 is door EC-LNV berekend dat voor 2003 142 miljoen kg N aan mestafzetovereenkomsten gesloten zal moeten worden.

Door de stikstofproductienorm voor graasdieren op 85% te handhaven, is de verwachte stikstofproductie bij graasdieren 26 miljoen kg stikstof lager dan bij een stikstofproductienorm van 95%. Daar staat tegenover dat de eigen grond van de graasdierbedrijven ook minder optimaal gebruikt zal worden voor de plaatsing van mest. Er ontstaan immers weer bedrijven met plaatsingsruimte op het eigen bedrijf. Op grond van gegevens van het CBS is door EC-LNV al eerder berekend dat handhaving van de productienorm op 85% betekent dat er 16 miljoen kg N minder MAO hoeven te worden afgesloten. Hiervan uitgaande is het effect van het handhaven van de stikstofproductienorm dus dat er in 2003 'slechts' voor 104 miljoen kg N mestafzetovereenkomsten afgesloten moeten worden.

Naast het aantal dieren en de hoogte van de mestproductienorm is er nog een belangrijke factor die het aantal af te sluiten mestafzetovereenkomsten bepaalt. Het gaat hier om de verdeling van de veebezetting per hectare. De mestafzetovereenkomsten moeten met name worden gesloten door bedrijven met een hoge veebezetting. Indien het percentage bedrijven met een hoge veebezetting hoog is zullen er meer mestafzetovereenkomsten gesloten moeten worden dan als dit percentage laag is. Het percentage van de bedrijven met een hoge veebezetting kent nog enige onzekerheid. Volgens de gegevens van Bureau Heffingen is het percentage duidelijker lager dan volgens de gegevens van het CBS. Volgens de gegevens van Bureau Heffingen wordt 11% van de GVE 's melkvee gehouden op bedrijven met een

veebezetting hoger dan 3 GVE per hectare, terwijl volgens de gegevens van het CBS dit percentage 20% bedraagt. Uitgaande van de gegevens over de veebezetting van het CBS moeten de melkveehouderij voor ongeveer 10 miljoen kg N meer mestafzetovereenkomsten sluiten. In EC-LNV rapport nr. 2002/098 is op basis van CBS gegevens berekend dat in de melkveehouderij voor 46 miljoen kg stikstof aan mestafzetovereenkomsten afgesloten moesten worden, terwijl op basis van gegevens van Bureau Heffingen in dit rapport wordt berekend dat in de melkveehouderij voor 35 miljoen kg stikstof aan mestafzetovereenkomsten moet worden afgesloten.

Aangezien veehouders afzetovereenkomsten moeten sluiten op basis van de gegevens van Bureau Heffingen, zullen deze waarschijnlijk leidend zijn. Meer duidelijkheid hierover kan worden gegeven indien gegevens van Basisregistratie Percelen beschikbaar komen.

3.3 Vergelijking met afgesloten MAO's voor 2002

Uit tabel 3.2 blijkt dat in 2002 voor ruim 97 miljoen kg stikstof aan mestafzetovereenkomsten zou moeten worden gesloten. Dit wijkt iets af van de berekeningen van Bureau heffingen die uitkomen op 92 miljoen kg (CBS, 2002). Deze afwijking kan verschillende oorzaken hebben:

1. Er zijn in 2002 minder landbouwhuisdieren dan het gemiddelde van 2000 en 2001 waarvan in de berekeningen voor tabel 3.2 is uitgegaan.
2. Veehouders hoeven op 1 januari van het jaar nog niet de gehele afzetruimte voor het komende jaar te hebben vastgelegd. Daardoor kan de hoeveelheid afgesloten MAO nog toenemen.

Uit gegevens van Bureau Heffingen blijkt dat de melkveehouderij in 2002 voor ongeveer 6 miljoen kg contracten heeft afgesloten. Dit wijkt enigszins af van de 8 miljoen kilogram die in tabel 3.2 is berekend. Opgemerkt moet worden dat Bureau Heffingen haar berekeningen heeft uitgevoerd per bedrijfstype en niet (zoals in tabel 3.2) per dier.

De hoeveelheid af te sluiten mestafzetovereenkomsten wordt in de Meststoffenwet uitgedrukt in kilogrammen stikstof. In de praktijk wordt echter vaak gerekend met hoeveel hectares er moeten worden gecontracteerd. De omrekening van het aantal kilogrammen stikstof naar hoeveelheid hectares is van veel factoren afhankelijk. Als indicatie is de volgende berekening gemaakt.

Uit tabel 3.2 blijkt dat in 2002 voor ruim 97 miljoen kilogram stikstof aan mestafzetovereenkomsten moet worden gesloten. Bij een aanwendnorm van 300 kg per hectare grasland en 170 per hectare bouwland en de veronderstelling dat 20% van de contracten op grasland is gesloten zou in 2002 ruim 495.000 hectare zijn vastgelegd.

Voor 2003 is berekend dat voor 120 miljoen kilogram moet worden vastgelegd. Er is dan minder grasland beschikbaar voor een mestafzetcontract omdat met name de melkveehouderij veel meer afzetruimte nodig heeft. Bij een aanwendnorm van 250 kg per hectare grasland en 10% contracten op grasland zou dit betekenen dat in 2003 bijna 675.000 hectare nodig is om contracten te kunnen afsluiten.

3.4 Sturingskracht van MAO-stelsel in 2003

Loze contracten

Door het Expertisecentrum LNV (Bruins, 2002) is de problematiek van de loze contracten in de melkveehouderij geanalyseerd. Loze contracten zijn gedefinieerd als de hoeveelheid dierlijke mest (in kg stikstof) waarvoor wel een mestafzetovereenkomst moet worden afgesloten, maar die niet hoeft te worden afgevoerd. Dit is mogelijk omdat deze mest binnen de MINAS verliesnormen op het

eigen bedrijf kan worden toegepast. Uit de studie blijkt dat er voor 46 miljoen kg N in 2003 mestafzetovereenkomsten door de melkveehouderij moet worden afgesloten terwijl er maar 12 miljoen kg N werkelijk zal worden afgevoerd. De werkelijke afvoer is afhankelijk van de mate waarin melkveehouders er in slagen dierlijke mest binnen de MINAS normen in te zetten. Dit betekent dat circa 75% van de MAO's in de melkveehouderij een loos contract is. Dit is gelijk aan minimaal 200.000 ha bouwland. De loze contracten worden veroorzaakt doordat de forfaitaire stikstofexcretienormen geen rekening houdt met de verschillen in stikstofexcretie tussen de bedrijven. Uit onderzoek is gebleken dat juist de bedrijven met een intensieve bezetting de stikstofexcretie het laagst is.

Verder wordt de feitelijke mestafvoer bepaald door de MINAS fosfaatbalans. Binnen het MINAS stelsel zijn hogere giften aan stikstof mogelijk dan de aanvoernorm van 250 kg N per hectare.

Voor de sturingskracht van MAO zijn de loze contracten geen probleem, echter wel voor het draagvlak van het systeem. De stelsels MAO en MINAS sluiten niet goed op elkaar aan, veehouders moeten kosten maken voor loze contracten die niet benut worden, en de loze contracten drijven de prijs voor MAO's als er onvoldoende aanbod is, op.

Ondercontractering intensieve veehouderij

Naast de loze contracten in met name de melkveehouderij blijkt dat de intensieve veehouderij minder MAO's hoeft af te sluiten dan voor de feitelijke mestafvoer nodig is. Voor de varkenshouderij wordt naar schatting circa 20% voor vleesvarkens en 30% voor fokvarkens te weinig afzetruimte vastgelegd. In de pluimveehouderij kan dit oplopen tot circa de helft van de voor de fosfaatafzet benodigde ruimte. Deze ondercontractering wordt veroorzaakt doordat met name pluimveemest veel meer fosfaat bevat ten opzichte van stikstof dan andere mestsoorten.

Sturingskracht van het stelsel

MAO is ingevoerd om vooraf een evenwicht te bereiken op de mestmarkt met als nevendoelen het verlagen van de fraudedruk op MINAS en het tegemoet komen aan de aanvoernormen in de Nitraatrichtlijn. Om het systeem van MAO goed te laten slagen is het van belang dat de mestafzetovereenkomsten aansluiten bij de feitelijke mestafvoer en aanvoer. Op een aantal punten is het systeem niet sluitend: de loze contracten in de melkveehouderij, de ondercontractering in de intensieve veehouderij. Over het algemeen is de hoeveelheid mest die kan worden toegediend in de akkerbouw minder dan de 170 kg N die via MAO per hectare kan worden gecontracteerd. Om de sturingskracht van het stelsel te verbeteren zullen deze drie aspecten moeten worden opgelost.

Tabel 3.2 Te contracteren kilogram stikstof in het kader van het stelsel van Mestafzetovereenkomsten in 2002

Diersoort	Aantal landelijk	Eenheid	Excretie per GVE/dier (in kg N)	Stikstofproduc- tie per dier- categorie (in miljoen kg N)	Plaatsbaar op eigen bedrijf (in miljoen kg N)	Bedrijfsover- schot (in mil- joen kg N)
Rundvee						
Melkkoeien + bijbehorend jongvee	1.986.617	GVE	107,4	213,4	205,0	8,4
Vrouwelijk vleesvee	204.870	GVE	84,7	17,4	16,8	0,5
voor de roodvlees productie incl. zoogk						
Vleesstieren	59.654	GVE	104,7	6,2	5,1	1,1
Vleeskalveren incl. rosé	747.585	Dier	8,3	6,2	1,3	5,0
Pluimvee						
Kalkoenen	1.533.540	Dier	0,884	1,4	0,3	1,1
Opfoklegkippen	11.175.725	Dier	0,201	2,2	0,6	1,6
Legkippen	32.205.365	Dier	0,424	13,7	2,3	11,3
Opfokvleeskippen	3.288.450	Dier	0,110	0,4	0,1	0,3
Vleeskippen	4.972.820	Dier	0,411	2,0	0,5	1,5
Vleeskuikens	50.531.827	Dier	0,332	16,8	4,3	12,5
Varkens						
Alle varkens	620.566	GVE	36,1	22,4	5,7	16,7
excl. Vleesvarkens						
Vleesvarkens	6.367.135	Dier	7,1	45,2	8,7	36,5
Geiten	17.983	GVE	49,9	0,9	0,8	0,1
Nertsen (incl. reuen en pups)	598.087	Dier	1,56	0,9	0,2	0,7
Vleeskonijnen incl. voedsters, fokrammen en opfokkonijnen	336.997	Dier	0,79	0,3	0,1	0,1
Totaal				349,3	251,9	97,4

4 Communicatie met, en beleving door, de doelgroep

Bij de introductie van het MAO-stelsel eind 2001 is het de vraag of de doelgroep tijdig en juist op de hoogte is gesteld. En zijn er onderwerpen waar nog onvoldoende duidelijkheid over is?

Beschikbare gegevens

Uit de rapportage van het [Expertisecentrum Rechtshandhaving](#) 'Uitvoerbaarheid en handhaafbaarheid evaluatie meststoffenwet 2000 en 2001 is het volgende af te leiden: 'Van de ondernemers met een mestoverschot zijn negen van de tien erin geslaagd de mestafzet via een mestafzetovereenkomst te regelen, voor het jaar 2002. De meerderheid van de ondernemers had hiermee geen moeite. Eén op de vijf ondernemers heeft het sluiten van de overeenkomst als moeilijk ervaren. Degenen die geen mestafzetovereenkomst hebben afgesloten, hebben hun mestprobleem opgelost door extra grond te verwerven, minder dieren op het bedrijf te houden of mest te exporteren.

Twee derde van de ondernemers vindt het (zeer) onredelijk dat er naast MINAS het MAO-stelsel is ingevoerd.

De conclusie die het EC rechtshandhaving hieruit trekt is: 'Ondanks het feit dat de mestafzet in de praktijk zonder veel problemen is geregeld, vinden de ondernemers de invoering van het stelsel van mestafzetovereenkomsten over het algemeen zeer onredelijk. Toch is het oordeel over de mestafzetovereenkomsten minder negatief dan over MINAS.

In het project [aan de slag met mest](#) van het CLM en de DLV werd in het voorjaar 2001 geconcludeerd dat met name de afnemers van mest slecht geïnformeerd waren over het stelsel van mestafzetovereenkomsten. Uit een telefonische enquête onder agrariërs door het CLM is gebleken dat begin 2002 93% van de agrariërs voldoende op de hoogte was.

5 Knelpunten in de procedure en regelgeving

5.1 Knelpunten voor veehouders en akkerbouwers

Vanuit de doelgroep is één van de belangrijkste knelpunten het bestaan van loze contracten. De omvang hiervan is geanalyseerd in de EC publicatie: 'Mestafzetcontracten in de melkveehouderij' (zie hoofdstuk 3).

Knelpunten

- Uit de regiobijeenkomsten van 'aan de slag met mest' komt naar voren dat er veel vragen zijn over de administratieve procedures van Basis registratie percelen en ggv's. Deze knelpunten zijn naar aanleiding van de eerste klankbordgroep MAO opgepakt. De verwachting is dat hierover nu meer duidelijkheid is.
- Veel agrariërs verwachten dat de verliesnormen voor 2003 worden versoepeld. De onzekerheid over de verliesnormen 2003, derogatieverzoek en forfaitaire MAO-normen maakt het voor veehouders en akkerbouwers lastig om een inschatting te maken van de werkelijke mestmarkt, vraag, aanbod en prijzen, in 2003. Vanwege het MAO-stelsel is het wenselijk dat boeren op dit moment keuzes te maken voor 2003. In veel contracten is opgenomen dat de contracten stilzwijgend per 1 juli worden verlengd.
- De huidige mestprijzen en de onzekerheid om de mestmarkt in 2003 maakt dat mestafnemers afwachtend zijn. Verder speelt mee dat een deel van de onderliggende contracten geen duidelijke voorwaarden bevat voor leveringsvoorwaarden en prijsafspraken.
- De akkerbouw vindt dat als afnameplicht in de MAO is gesteld er ook een leveringsplicht moet worden opgenomen in het MAO-contract. Vanuit de akkerbouw is dit een logische wens. Er is in de Meststoffenwet echter van een leveringsplicht afgezien, omdat het de veehouder verplicht een hoeveelheid mest te produceren. Als hij de mest niet zou hebben zou hij die moeten aanvoeren van derden. Als akkerbouwers toch een leveringsplicht willen kunnen ze dit in de aanvullende bepalingen van een MAO regelen. De meststoffenwet stelt geen beperkingen aan de aanvullende bepalingen.

5.2 Voor erkende tussenpersoon, mestverwerker of exporteur (TME)

Opmerkingen bij de procedure en communicatie van de erkenningen

- De financiële beoordeling wordt te streng gevonden; De indruk bestaat dat vooral in het begin van het erkenningstraject veel aanvragen daarop bleven hangen. Aan het eind van het jaar werd de financiële beoordeling minder als een knelpunt ervaren. Volgens de evaluatie van de commissie Jongebreur is de indruk van de strenge financiële beoordeling ontstaan door onduidelijkheid in het aanvraagformulier over wat er precies aan financiële gegevens gevraagd werd. Hierdoor moest BHF vaak om extra informatie bij de aanvragers vragen. Doordat

er veelvuldig om extra financiële gegevens werd gevraagd is de indruk ontstaan dat hier erg streng mee om gegaan werd. Door communicatie van BHF richting intermediaire organisaties was het voor aanvragers later duidelijker welke financiële informatie nodig was voor de beoordeling van de aanvragen. Hierdoor hoefde BHF minder vaak om nadere financiële informatie te vragen.

In de Toelichting bij het nieuwe formulier is extra informatie opgenomen over de te verstrekken financiële gegevens. Tijdens de voorlichtingssessies is ook aangegeven hoe een tussenpersoon eenvoudig kan uitbreiden.

- Ondanks de later soepelere afhandeling van de aanvragen zijn veel intermediaire organisaties toch van oordeel dat een zware financiële beoordeling niet nodig is. Volgens deze organisaties is de beoordeling van de aanvraag immers slechts een momentopname en bovendien loopt de overheid geen risico bij aanvragers welke qua zekerheidsstelling deelnemen aan het Afzetgarantiefonds (AGF), en slechts een klein risico bij een andere vorm van zekerheidsstelling.
- Een vereenvoudiging van de formulieren voor aanvraag en uitbreiding wordt wenselijk gevonden. Bovendien levert het meldingsformulier bij export een extra administratieve last; men staat een integratie voor van dit formulier met het CMR-document.

Met behulp van de ervaringen van afgelopen jaar is er inmiddels een nieuw formulier gemaakt. Dit formulier is zowel bruikbaar voor aanvraag, uitbreiding of jaarlijkse vaststelling van de erkenning. Het formulier is opgesteld zoals een belastingformulier: het formulier is in alle situaties gelijk en herkenbaar terwijl alleen de van toepassing zijn de vragen moeten worden ingevuld.

- Volgens de sector zou de papierstroom sterk kunnen worden verminderd door ingeval van ophogen van het herkenningvolume de erkenning éénmalig af te geven, waarna de aanvrager zelf ervoor verantwoordelijk is dat de ophoging verantwoord plaats vindt, op straffe van sanctie.
- De communicatie met Bureau Heffingen verliep in het begin niet altijd soepel; later is dit ook naar tevredenheid van de doelgroep verbeterd.
- Bij het Mestloket ontvangt men nogal eens verschillende antwoorden op dezelfde vraag. Men beveelt aan een afzonderlijk telefoonnummer en/of een faxservice, met een beslissingsbevoegde bemanning. Dit om onjuiste informatie en rondzingen van eventueel onjuiste informatie in de kiem te smoren.
- Door de commissie Jongebreur gestelde vragen werden soms dubbel gesteld, of onduidelijk gesteld. Om verduidelijking te krijgen van die vraag was het een hels karwei om de betreffende medewerker te spreken te krijgen, die dan vervolgens vaak weer op de commissie moest terugvallen voor een toelichting. Voor de gegeven antwoorden gold mutatis mutandis hetzelfde.

Opmerkingen bij de regelgeving over erkenningen

- Afzetcontracten met buitenlandse afnemers: De sector heeft problemen met het sluiten van contracten een jaar vooruit; het tast de concurrentiepositie aan, de afnemers willen zich niet zo ver vooruit vastleggen, en de vastlegging per kalenderjaar sluit niet aan op de handel die in de praktijk per seizoen plaatsvindt. Voor de kleinere exporteurs ligt dat nog moeilijker dan voor de grotere.
- De voorwaarde dat jaarlijks vóór 1 september een erkenning moet worden verlengd stuit bij de sector op bezwaren, omdat het tijdstip ongelukkig valt in verband met de oogsttijd in de akkerbouwsector. Verder zijn de lopende contracten nog niet afgeleverd/afgenomen, terwijl er al weer nieuwe afgesloten moeten worden. Voor 2003 komt daar nog bij dat de normen voor 2003 nog niet definitief vaststaan. Men pleit voor uitstel tot aanvang van het eerstvolgend kalenderjaar, en voor het leggen van de verantwoordelijkheid voor de juiste uitvoering bij de erkende ondernemer op straffe van sanctie.
Over de praktische uitvoering van de jaarlijkse vaststelling van de hoeveelheid waarvoor de organisaties erkend zijn bestaat nog veel verwarring. Weliswaar moet een aanvraag voor jaarlijkse vaststelling voor 1 september worden opgestuurd, maar deze aanvraag hoeft niet gepaard te gaan met de volledige set van afzetcontracten waarvoor de aanvrager uiteindelijk erkend wil worden. Het is mogelijk om na 1 september de vastgestelde hoeveelheid op een eenvoudige

wijze uit te breiden. Indien men bij de aanvraag voor 1 september al voldoende zekerheid heeft gesteld, kan men bij de uitbreiding volstaan met het voorblad en de extra contracten.

Inmiddels is aan alle erkende bedrijven het nieuwe formulier toegezonden met daarbij de uitgebreide toelichting.

- Een mestafzetovereenkomst via slechts één tussenpersoon blijft een discussiepunt binnen de intermediaire wereld. Bepaalde organisaties bepleiten de mogelijkheid dat een dierpool (als erkende tussenpersoon) een MAO moet kunnen sluiten met een akkerbouwpool (als erkend tussenpersoon) de fysieke meststroom is veelal een koppeling tussen intermediairs in akkerbouwgebieden en intermediairs in veehouderijgebieden. Om aan de regelgeving te voldoen moet er vaak een aparte BV worden opgericht waarin de MAO's ondergebracht worden. De sector vindt dit omslachtig en stelt voor dat twee tussenpersonen onderling een MAO kunnen afsluiten, desnoods met een proefjaar om er ervaring mee op te doen. Daartegenover staat dat andere intermediaire organisaties dit juist niet willen. Deze organisaties zijn bang dat de prijzen voor MAO's en mestafzet hierdoor kunstmatig hoog gehouden worden;
- De sector vindt dat het aangeven van forfaitaire waarden bij de aanvoerpost en werkelijke waarden aanhouden bij de aanvoerpost altijd verschillen oplevert in de stoffenbalans. De lijst van forfaitaire waarden is klein en dus onnauwkeurig. Echter: een mestverwerkinginstallatie kan alle vormen van bijvoorbeeld varkensmest aan vandaar dat er gekozen is voor 1 forfaitaire waarde per varkensmest in plaats van een forfaitaire waarde per varkensmestsoort.
- GPS is in veel gevallen bij export verplicht gesteld, maar dit geeft vaak problemen bij het inschakelen van charters. De sector heeft inmiddels een voorstel gedaan voor controle zonder GPS, zonodig met een proeftijd van 1 jaar
- Producenten met meerdere mestnummers willen kunnen afvoeren naar een mestverwerkinginstallatie van henzelf (op een ander mestnummer). Deze bedrijven hebben hoge kosten gemaakt en zijn milieutechnisch gezien goed bezig. Dit zou in de regelgeving vergemakkelijkt moeten worden. Binnen de huidige regelgeving zijn verschillende manieren om dit te regelen. Mestnummers kunnen nu worden samengevoegd zonder korting op dierrechten. Indien de producent toch verschillende mestnummers wil behouden is het bovendien mogelijk dat de producent een aanvraag doet als erkend mestverwerker i.p.v. producent. De producent moet dan vervolgens mestafzetovereenkomsten met zichzelf sluiten.
- De sector ergert er zich aan dat de controlesystematiek sterk toeziet op de erkende exporteurs, maar niet op de niet-erkende exporteurs (waarvan dierrechten via MAO's op Nederlandse grond gevestigd zijn). In de huidige situatie is de controle op mestexport erg lastig. Voor controle op de EVOA is de AID niet bevoegd en bij de controle op de Bezemrichtlijn en de meststoffenwet ligt het sanctiebeleid bij het OM. Uit de praktijk blijkt dat dit erg lang duurt en dat de rechters erg mild in hun strafoplegging zijn. Met de invoering van de erkenningssystematiek is er nu de mogelijkheid om bestuursrechtelijk op te treden. Hiermee kan sneller en resoluter worden gehandhaafd. Nadeel is echter inderdaad dat deze mogelijkheid er alleen is voor erkende exporteurs en niet voor niet-erkende exporteurs. Van de huidige export loopt naar verwachting echter 90% tot 95% via erkende exporteurs.
- De accountantskosten zullen naar schatting minimaal het vijfvoudige bedragen van de fl. 500,- die destijds door het ministerie zijn berekend. De verwachting is dat de accountantskosten beperkt kunnen blijven, indien de erkende organisaties er voor zorgen dat hun administratie op orde is. Er zal ruim op tijd een protocol voor het accountantsprotocol erkenningsregeling worden gepubliceerd. Daarnaast is de verwachting dat de accountantswerkzaamheden gecombineerd kunnen worden met de werkzaamheden die de accountant al moet doen t.b.v. MINAS.
- De vrijstellingregeling mest be- en verwerken voor MINAS moet nog worden aangepast. Deze aanpassing is op dit moment in voorbereiding.

Bijlage Informatie en literatuur

- Bruins, W.J., Mestafzetcontracten in de melkveehouderij, een verkenning van de problematiek van 'loze contracten'. EC-LNV 2002
- Staalduinen, L.C. van e.a., Actualisering landelijk mestoverschot 2003, LEI, 2002
- CBS, Monitor Mineralen en mestwetgeving 2002, 2002
- Cumela, Notitie inzake knel/verbeterpunten inzake evaluatie van stelsel van Mestafzetovereenkomsten, 2002
- NEVIM, brief evaluatie wet MAO/erkenningen mestverwerkende bedrijven
- Verslag commissie Jongebreur
- Naleving en beleving van de meststoffenwet, een onderzoek onder agrarische ondernemers, B&A groep, 11 april 2002
- Enquête CLM, februari 2002
- RIVM, 2002, Minas en Milieu, Balans en verkenning, Milieu en natuurplanbureau RIVM,
- Berentsen, P.B.M., H.G. van der Meer, 2002, Loze contracten in de melkveehouderij; oorzaken en mogelijke oplossingen (concept)